

Edistyksellisen tiedeliiton varhaisvaiheet opiskelijan näkökulmasta: Tapio Rajavuori muistelee

Kari Kuoppala

Kari Kuoppalan haastattelussa Edistyksellisen tiedeliiton perustajajäsen Tapio Rajavuori muistelee liiton perustamisvaiheita ja ajan korkeakoulu- ja tutkimuspoliittista henkeä.

Korkeakoulupolitiikka Suomessa oli nykypäivään verrattuna paljon kiihkeämpää 1970-luvun alkuvuosina, joihin liittyvät myös Edistyksellisen tiedeliiton syntyvaiheet. Opetusministerinä toimineen Johannes Virolaisen eteenpäin viemänä eduskunnassa käsiteltiin mies ja ääni -periaatteen pohjautuvaa yliopistojen päätöksentekojärjestelmän uudistusta. Radikaali opiskelijaliike ja vasemmistolaiset yliopistojen professorit ja nuorempi opettaja- ja tutkijakunta ajoivat uudistusta, kun taas ns. kanslerisäätiön ympärille ryhmittyneet professorit vastustivat sitä. Uudistuksen puoltajat ryhmittyivät Tiedepoliittiseen yhdistykseen (Tiepo) ja myöhemmin perustettuun Tutkijaliittoon.

Tähän kenttään poliittiset keskiryhmät (Keskustapuolue, Liberaalinen kansanpuolue ja Ruotsalainen kansanpuolue) sitten katsoivat aiheelliseksi perustaa omia tavoitteitaan tukevan organisaation, Edistyksellisen tiedeliiton (ETL). Perustamisen taustalla hääri opetusministeriön korkeakoulutoimiston toimistopäällikkönä toiminut Jaakko Numminen, joka alkoi 1970-luvun alussa kutsua kotiinsa näiden ryhmien edustajia mukaan lukien myös opiskelijajärjestöjen edustajat.

Idea syntyi jotenkin siinä niissä keskusteluissa, että pitäisi tammoinen maltillinen tiedepoliittikka seuraava ryhmä olla. [...] Sitten ajateltiin että kun oli kolme keskiryhmän puoluetta olemassa, oli keskustapuolue, liberaalinen kansanpuolue ja ruotsalainen kansanpuolue, joilla oli kaikilla opiskelijamaailmassa omat järjestönsä niin ajateltiin, että saataisiin näitten opiskelijajärjestöjen kautta pystyy tammoinen tiedepoliittinen järjestö, jossa olisi myös tutkijoita ja profia mukana.

Tapio Rajavuori oli mukana toiminnassa ollessaan tuohon aikaan Ylioppilas-lehden korkeakoulupoliittisena toimittajana ja Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan sivutoimisena opintosihiteerinä. Rajavuori valittiin myös Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY:n) puheenjohtajaksi loppuvuodesta 1971.

Rajavuoresta tuli keskiryhmien korkeakoulupoliittisen ryhmän epävirallinen sihteeri kesäksi 1972, jolloin ETL:n perustamistoimet konkreettisesti käynnistettiin. Rajavuori lähetti kevään aikana kirjeitä potentiaalisille henkilöille tiedustellen kiinnostusta perustaa edellä kuvatun kaltainen keskiryhmien korkeakoulupoliittinen organisaatio. Kutsuttujen joukossa oli tunnettuja tiedemiehiä, kuten Erik Allardt, Jan-Mangus Jansson, Kauko Sipponen ja Olavi Borg. Kutsuttujen kokoamisessa Jaakko

Nummisen hyvät kontaktit ja tuntemus yliopistoista olivat suureksi avuksi, ja Rajavuori tekikin paljon yhteistyötä Nummisen kanssa kutsuttujen löytämiseksi ja mahdollisimman hyvin koko maan korkeakoulukenttää edustavan ryhmän kokoamiseksi.

... Numminenhan tunsii niitä paljon kautta korkeakoulujen ja sitten mä lähetin silloin keväällä -72 kun tää liitto perustettiin syksyllä -72 ihan tavallisia kirjeitä, koneella kirjoitettuja, joissa kysyttiin, että olisiko kiinnostusta liittyä tammöiseen tiedepoliittiseen perustettavaan seuraan ja aika paljon tuli vastauksia...

Lokakuussa 1972 Jyväskylään ravintola Lyhtyn kokoontui Rajavuoren arvion mukaan 30–40 hengen joukko keskustelemaan ja päättämään ETL:n perustamisesta. Organisaation päättävät elimet muodostettiin kolmikantaperiaat-

teella poliittisia keskiryhmiä tasapuolisesti edustaviksi. Puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat esimerkiksi valittiin periaatteella yksi kustakin ryhmästä. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin keskustan mandaatilla professori Antti Arstila Jyväskylästä. Perustavassa kokouksessa sovittiin myös, että puheenjohtajuus kiertää kolmen puolueen välillä:

Tällä tavalla se niinku lähti liikkeelle ihan puhtaasti tiedepoliitiikan merkeissä. Mä en muista kuka sitten Arstilan jälkeen tuli, mutta tarkoitus oli että vaihdetaan näitä puheenjohtajia niin että siinä on vuoron perään näitä kolmea puoluetta lähellä olevia henkilöitä että siinähän oli sitten muun muassa Olavi Borg.

Kokouksessa Kauko Sipponen ehdotti perustettavan organisaation nimeksi Edistysellistä tiedeliittoa. Äänestyksessä Sipposen ehdotus voitti vaihtoehtona olleen Kansanvaltainen tiedeliitto -nimen. Liiton ensimmäiseksi sihteeriksi valittiin jyväskyläläinen yhteiskuntatieteiden ylioppilas Mauri Pekkarinen. Kokouksessa valittuun johtokuntaan tuli edustajia kaikista tuon ajan suurimmista yliopistoista, Tampereelta, Oulusta, Turusta, Kuopiosta, Helsingistä ja Jyväskylästä. Mauri Pekkarisen siirrettyä politiikkaan hänen tilalleen tuli helsinkiläinen opiskelijapoliitikko Timo Salo. Timo Saloa sihteerin tehtävässä seurasi oikeustieteen ylioppilas Hannele Pokka.

...ja sitten kun Timo Salon hommat loppu niin sieltä opiskelijapolitiikan syövereistä löytyi vielä semmoinen nuori innokas oikeustieteen ylioppilas kun Hannele Pokka, joka tuli sitten Timo Salon jälkeen siihen sihteeriksi. Hän olikin sitten paljon tar-

mokkaampi. Timo Salon aikana hankittiin toimistotilatkin sieltä uudelta ylioppilastalolta, nimelliseen hintaan, se oli kai ilmainen. Käytännössä se toimisto oli siellä Mannerheimintie vitosen ylimässä kerroksessa.

Vaikka yhdistys perustettiin Jyväskylässä, niin toiminta käytännössä tapahtui Helsingissä:

Kuitenkin todettiin sitten, että Jyväskylässä ei kannata niitä johtokunnan kokouksia pitää, että kannattaa pitää pääasiasa Helsingissä, koska ne ihmiset kuitenkin pääosin vaikutti Helsingissä ja sinne niillä oli asiaa muutenkin.

Perustamisen jälkeen yhdistyksen toiminnan rahoittamiseksi lähdettiin hakemaan avustusta valtion budjettivaroista. Liiton alkuvuosina rahoituksen takuumiehenä toimi tuohon aikaan seitsemän vuotta peräkkäin valtiovarainministerinä toiminut Ahti Pekkala.

Joo ja sitten joka syksy oli semmoinen juttu, että käytiin aina valtiovarainministerin puheilla. Ahti Pekkala oli valtiovarainministeri niihin aikoihin niin käytiin hänen juttusilla, kun budjettia valmisteltiin, ja Pekkala laittoi sitten sen valtionavustuksen aina sinne kasvavasti sinne valtion budjettiin ja tällä tavalla se sitten lähti aika rivakasti liikkeelle, oli lehti ja oli tää Edistyksen päivät - tapahtuma joka oli kolmipäiväinen alkujaan...

Aktiivisen toiminnan ensimmäiseksi konkreettiseksi muodoksi päätettiin Vaakunan kabinetissa pidetyssä kokouksessa järjestää vuosittainen seminaari, jonka nimeksi helsinkiläinen opiskelijapoliitikko Heikki Rosti

ehdotti Edistyksen päiviä. Ensimmäiset Edistyksen Päivät pidettiin Jyväskylän Laajavuoressa Hannele Pokan vastatessa päivien organisoimisesta. Tästä toiminta jatkui vuosittain joka syksy ja päiville kutsuttiin myös kansainvälisiä puhujia. Rajavuori muisteli yhtenä tällaisena puhujana unkarilaissyntyistä tieteenfilosofi Ervin Laszloa. Ensimmäisten päivien pääpuhujana oli ministeri Ahti Karjalainen. Edistyksen päivät olivat alkuvuosiina kolmipäiväiset ja ne järjestettiin alkuajoista lähtien joka syksy eri puolilla Suomea.

Liiton kolmantena toimintavuotena 1975 Hannele Pokan koamana alettiin toimittaa myös Tiedepoliitikka-lehteä. Tapio Rajavuori toimi lehden pääkirjoitusten pohjatyön tekijänä Hannele Pokan ollessa päätoimittajana ja lehden sisällön kokoajana.

Opiskelijoiden edustus Edistysellisen tiedeliiton päättävissä elimissä ja toiminnassa alkoi Rajavuoren mukaan hiipua samaan tahtiin kuin opiskelijapolitiikan aktiivinen vaihe laantui 1970-luvun lopulta alkaen.

Kyllä siellä oli näitä opiskelijapolitiikkoja jotka siellä oli mukana mutta sitten samalla kun tää opiskelijapolitiikka laimeni, sehän ei kestänyt kovin montaa vuotta silloin 70-luvulla, niin näiden opiskelijoiden osuus siinä pieneni jotenkin, että siitä tuli nyt enemmän tämmöinen voisiko sanoa nuoremman tutkijapolven organisaatio sitten...

Liiton poliittinen leima alkoi myös heiketä 1980-luvulle tultaessa. Puheenjohtajat valittiin edelleen kolmikantaperiaatteen pohjalta, mutta johtokunnan muina jäseninä oli yhä enemmän poliittisesti sitoutumattomia henkilöitä.

... ja nää varapuheenjohtajat oli kansa sellaisia että ne valittiin yleensä niinku mä sanoin tän kolmikantasysteemin perusteella, mutta sitten nää muut oli ihan ketä sattui olemaan kiinnostuneita...

Myös alueellinen paikallistoiminta alkoi heikentyä joillain paikkakunnilla samalla aikataululla, mutta Edistyksen päivät ja Tiedepolitiikka-lehti pitivät hyvin yllä liiton toiminnan aktiivista leimaa. Tapio Rajavuori jatkoi pitkään 1980-luvulle yhtenä johtokunnan jäsenenä.

ETL:n perustamiskuviossa mukana oleminen vaikutti Tapio Rajavuoren työuraankin omalta

osaltaan, sillä valmistumisen jälkeen Kalervo Siikala pyysi hänet äitiysloman sijaiseksi opetusministeriöön. Siellä Rajavuori toimi pitkään korkeakouluneuvoston sihteerinä ja joitakin vuosia myös opetusministerin poliittisena sihteerinä. Korkeakouluneuvosto lakkautettiin vuonna 1995, jonka jälkeen Rajavuori työskenteli vielä hallintovirkamiehenä Taideteollisessa korkeakoulussa ja ehti vielä palvella hetken aikaa Aalto-yliopistossa, johon Taideteollinen korkeakoulu fuusioitiin ennen Rajavuoren eläkkeelle jäämistä.

Haastattelu ilmentää hyvin sitä, miten merkittävä vaikutus paitsi ETL:n syntyyn myös yleis-

emmin suomalaiseseen korkeakoulupolitiikkaan opiskelijaliikkeen aktiivisuudella oli erityisesti 1970-luvulla.

... ajateltiin, että saataisiin näitten opiskelijajärjestöjen kautta pystyyn tällöinen tiedepoliittinen järjestö, jossa olisi myös tutkijoita ja proffia mukana.

Teksti perustuu 19.9.2022 tehtyyn Tapio Rajavuoren puhelinhaastatteluun. Lisäksi lähteenä on käytetty Olavi Borgin muistelmia ”Elämä kertoo, Puoli vuosisataa akateemisessa maailmassa” Tampere University Press, 2010. ■

Edistykellisen tiedeliiton puheenjohtajat perustamisvuodesta 1972– tähän päivään

Antti Arstila	1972–1974
Krister Ståhlberg	1975–1977
Pekka Puska	1978–1980
Olavi Borg	1981
Caj-Gunnar Lindström	1982–1983
Pentti Kosonen	1984–1985
Gunnar Graeffe	1986–1988
Per-Edvin Persson	1989–1991
Mauri Elovainio	1992–1995
Ilkka Ruostetsaari	1996–1997
Seija Tienari	1998
Kalervo Väänänen	1999
Pekka Neittaanmäki	2000–2003
Tytti Isohookana-Asunmaa	2004–2006
Ilkka Ruostetsaari	2007–2009
Leila Risteli	2010–2013
Jouni Välijärvi	2014–2016
Ismo T. Koponen	2017–2019
Veikko Halttunen	2020–2021
Taina Saarinen	2022–

Edistyksellisen tiedeliiton toimihenkilöt

Mauri Pekkarinen	1972–1973
Timo Salo	1974–1975
Hannele Pokka, toiminnanjohtaja	1976–1977
Pirjo Rantaniemi, toiminnanjohtaja	1979–1984
Kirsi Haikarainen, pääsihteeri	1984–1998
Tuija Rimmi, pääsihteeri	1998–2022

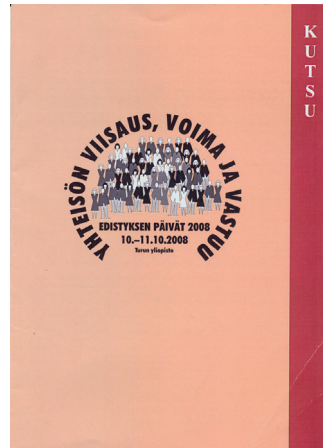
Tiedepolitiikka-lehden päätoimittajat

Hannele Pokka, vastaava toimittaja	1976–1977
Pirjo Rantaniemi, vastaava toimittaja	1978–
Kirsi Haikarainen, vastaava toimittaja	1984 –1987
Jaana Venkula, päätoimittaja	1987–1991
Osmo Lampinen, päätoimittaja	1991–1998
Jussi T. Koski, päätoimittaja	1999–2002
Laura Kolbe, päätoimittaja	2003–2006
Kari Kuoppala, päätoimittaja	2007–2022

Edistyksen Päivien teemat ja seminaaripaikkakunnat

Koulutus, tiede ja yhteiskunta, Jyväskylä 1976
Taittuneen kasvun yhteiskunta, Tampere 1977
Elinympäristömme 1980-luvulla, Espoo 1978
Tiede ja yhteiskunta, Siilinjärvi 1979
Elinympäristö ja elämän laatu, Turku 1980
Suomen tieteen asema kansainvälisessä tiedeyhteisössä, Oulu 1981
Tiede ja kulttuuri, Joensuu 1982
Teknologian haasteet, Tampere 1983
Tiede ja kasvatus, Helsinki 1984
Tieteen myytit ja harhat, Turku 1985
Tieteen vastuu inhimillisestä ajattelusta, Helsinki 1986
Tieteen kirot ja siunaukset, Tampere 1987
Tieteen ilot, Helsinki 1988
Ajatuksen voima, Turku 1989
Älyn leikkejä – tieteeni ja ajatteluni anti nykyhetkelle, Helsinki 1990
Muutos, tiede ja yhteiskunta, Tampere 1991

Massojen katoaminen, Helsinki 1992
 Arki, elämä ja tiede, Turku 1993
 Tulevaisuudesta tähän päivään, Helsinki 1994
 Olennaista etsimässä, Tampere 1995
 Oikeus ja kohtuus, Turku 1996
 Ihmisen paikka, Helsinki 1997
 Työ, elämä ja tiede, Jyväskylä 1998
 Jäähyväiset tietoyhteiskunnalle, Helsinki 1999
 Median mahti – onko vaihtoehtoja mediaa? Tampere 2000
 Medikalisaation mahti? Lääketieteen kirot ja siunaukset, Turku 2001
 Toisenlainen maailma on mahdollinen, Helsinki 2002
 Ihmisen hinta ja arvo, Tampere 2003
 Unelmien voima, Helsinki 2004
 Kansakunnan pyörittäjät, Jyväskylä 2005
 Arktinen mysteria, Oulu 2006
 Edistyksen harhat ja haasteet, Helsinki 2007
 Yhteisön viisaus, voima ja vastuu, Turku 2008
 Katoaako kansallinen identiteetti, Helsinki 2009
 Ahneutta vai kohtuutta? Helsinki 2010
 Jumalan kuva – vai oman elämänsä sankari? Helsinki 2011
 Tieteen tarkoitus, Helsinki 2012
 Murrosten mahti ja mahdollisuudet, Helsinki 2013
 Tieteen viisaus, Helsinki 2014
 Kompleksisuuden mahdollisuudet, Helsinki 2015
 Korkeakoulujen voima, Helsinki 2016
 Tieteen uudistuminen, Helsinki 2017
 Tekoäly ja älyllisyys, Helsinki 2018
 Tieto on valtaa, Helsinki 2019
 Tieteen tuottamisen ja hyödyntämisen tilat: paikat, olosuhteet ja kulttuuri, Helsinki 2020
 Pandemia tietoyhteiskunnassa. Tutkimuksen ja asiantuntijuuden haasteet ja mahdollisuudet, Helsinki 2021
 Tieteen ja yhteiskunnan kimmoisuus. Haasteena varautuminen ja kestävyys. Helsinki 2022

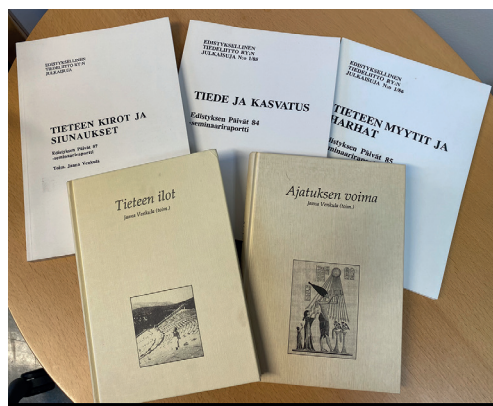

PERJANTAI 10.10.2008	
09.30	Ilmoittautuminen
10.00	Avaus , dosentti Ilkka Ruostetsaari Edistyskeskisen tiedellön puheenjohtaja Turun yliopiston tervehdys, rehtori Kaijo Virtanen Media kansarvallen turvasja vai korvasija? Keskustellessa, pääalimittaja Jukka Jorinen Sanomalehti Satakunnan Kansa, ja viestintän professori Hannu Nieminen Helsingin yliopisto. Puheenjohtajana: dosentti Juhani Wilo
11.15	Kuoritele vaatii , jönce kukaan ei läänellä: muutamia haamoita tietämyksen merkityksessä omokokoluule, VTT Kirrno Eio, Turun yliopisto
12.00	Lounastauko
13.00	Yhteistyöstä työnteoksi , Miten käy työntekijöiden keskinäisille suhteille muuttuvassa työelämässä? dosentti, kirjailija Jussi Vähämäki Bankkerit ja parveen lehtori Juhana Kokkonen Metropolia-ammattikorkeakoulu
14.30	Kahvi
15.00	Tietoyhteisön yhteisöllisyys ja riittävät sukupolvinäkökulmasta professori J. P. Roos, Helsingin yliopisto Kansalaisuus 2.0 – matkalla modernin yhteisöllisyyteen tulevaisuudentutkija, valmentaja Ilkka Halava, Prime Coaching & Consulting Oy Kulttuurisyhteisötyö – ohjelmiko koetaan olleet individualisteja? yliopistonlehtori Mirna Aalto, Helsingin yliopisto
n.17.15	Ensimmäisen päivän päätös
18.00	Turun kaupungin vastaanotto kaupungintalolla Edistyksen Päivien osallistujille
LAUANTAI 11.10.2008	
09.30	Vapaasehoitoinnista yhteisöllisyyden tunna pääalimittari Kristina Kurpila, Suomen Punainen Risti The family as a community and the challenge in the families nowadays Dagmar Küster, Associate Professor of Social Policy at the University of Tartu
11.00	Tauko
11.15	Onko sanomalehdellä enää mitään yhteisöllistä tehtävää mediabineksessä? pääalimittaja Matti Kallikokki, Sanomalehti Ilkka
12.00	Rinnassarsarengien keho professori Helena Soderholm, Taideteollinen korkeakoulu
12.45	Yhteisö tutkija, pääalimittaja Kari Kuoppala, Tampereen yliopisto, Tiedepolitiikka-lehti
13.00	Päätöskahvit

Edistyspäivien käsihjelmiä vuosien varrelta.

Kuva: Tuija Rimmi

Edistyspäivien seminaarijulkaisuja. Kuva: Tuija Rimmi

Edistyspäivät 1995 Olennaista etsimässä kuvassa vasemmalta Mauri K. Elovainio, Ilkka Ruostetsaari ja Erik Allardt. Kuva : Olli-Pekka Orpo

Edistyspäivät 1986. Tieteen vastuu inhimillisestä ajattelusta. Kuva Raija Hämäläinen

Tiedeliitto 20 vuotta -seminaari Jyväskylässä 1992. Eturivissä Pekka Neittaanmäki ja Kirsi Haikarainen. Kuva: Tiedepolitiikka-lehden arkisto

Edistyksen Päivät 1987 Tieteen kirokset ja siunaukset Tampere. Kuvassa eturivissä vasemmalta Gunnar Graeffe, Eero Silvasti, Aulis Aarnio, Ilkka Niiniluoto, Olavi Borg ja Juhani Pietarinen. Puheenvuoroa pitää Pekka Sauri. Kuva: Anneli Kajanto

Edistyksen Päivät 1996 Oikeus ja kohtuus, Turku. Kuvassa vasemmalta Jan-Magnus Jansson, Sirpa Pietikäinen, Osmo Lampinen ja Juha Räikkö. Kuva: Tiedepolitiikka-lehden arkisto.

Tiedeliitto 30 vuotta -juhlaseminaari Helsingissä 2002. Kuva: Matti Similä

